

BDP - njegove pozitivne i negativne strane te metode izračunavanja

Grlić, Antonia

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:486254>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
"Dr. Mijo Mirković"

Antonia Grlić

**BDP – POZITIVNE I NEGATIVNE STRANE TE METODE
IZRAČUNAVANJA**
Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

BDP – POZITIVNE I NEGATIVNE STRANE TE METODE IZRAČUNAVANJA

Studentica: Antonia Grlić
Smjer: Financijski menagment, 0303059575
Mentor: doc. dr. sc. Saša Stjepanović

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, ANTONIA GRLIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom BDP- POZITIVNE I NEGATIVNE STRANE TE METODE IZRAČUNAVANJA

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 22.09.2020.

Potpis

A. GRLIĆ

SADRŽAJ

1. UVOD	Error! Bookmark not defined.
2. BDP (BRUTO DOMAĆI PROIZVOD)	2
2.1. Pojemno određenje BDP-a.....	2
2.2. Nominalni i realni BDP.....	3
2.3. Deflator BDP-a.....	4
3. KOMPONENTE BDP-a	4
3.1. Osobna potrošnja.....	4
3.2. Ulaganje ili investicijska potrošnja.....	4
3.3. Državna potrošnja.....	5
3.4. Neto izvoz.....	5
4. METODE IZRAČUNAVANJA BDP-a	6
4.1. Proizvodna metoda.....	6
4.2. Rashodovna metoda.....	7
4.3. Dohodovna metoda.....	8
5. BDP PO STANOVNIKU	10
5.1. Čimbenici BDP-a po stanovniku.....	10
6. DA LI JE BDP DOBRA MJERA ZA MJERITI EKONOMSKI RAST?	11
7. INDEKSI EKONOMSKOG RASTA	13
8. ZAKLJUČAK	15
LITERATURA	16
POPIS TABLICA	16

1. UVOD

Kroz ovaj seminarski rad analiziran je BDP, od čega se BDP sastoji, metode izračunavanja te dali je on kao pokazatelj ekonomskog rasta dovoljno povjerljiv. Cilj ovog rada je pojasniti što predstavlja BDP, kako BDP daje realan prikaz stanja gospodarstva neke zemlje, te koji pristupi odnosno koje metode izračunavanja BDP-a se koriste.

Rad je sistematiziran u četiri glavna poglavlja uz uvod i zaključak. Nakon ovih uvodnih opaski, prelazi se na samu materiju rada.

U drugom poglavlju je analiziran BDP kroz pojmovno određenje i prikaz tri ekvivalentna načina na koja se može BDP promatrati. Nakon toga je definiran i pojašnjen nominalni i realni BDP-a, te deflator BDP-a.

U trećem poglavlju su analizirane komponente BDP-a, odnosno osobna potrošnja, ulaganje ili investicijska potrošnja, državna potrošnja i neto izvoz. Svaka od ovih komponenti je definirana i temeljitije analizirana.

U četvrtom poglavlju su opisane BDP-ove pozitivne i negativne strane kao ekonomskog pokazatelja te koliko je on kao pokazatelj mjerodavan

U petom poglavlju su analizirani pristupi, odnosno metode izračuna BDP-a. Detaljno su prikazane proizvodna metoda, rashodovna metoda i dohodovna metoda. Nakon toga slijede zaključna razmatranja.

Prije pisanja rada istražena je i proučena relevantna literatura, odnosno relevantne knjige, udbenici, znanstveni časopisi, ostali radovi te relevantni internet izvori. Sagledana su znanstvena i teorijska saznanja koja su iznesena u nastavku rada.

Kod samog pisanja rada upotrijebljene su određene metode kako bi zadovoljili temeljni metodološki zahtjevi za pouzdanost, sistematičnost i objektivnost. Za pisanje su korištene metoda indukcije i dedukcije, metoda analize i sinteze, te metoda komparacije.

2. BDP (BRUTO DOMAĆI PROIZVOD)

Bruto domaći proizvod (BDP) je ekonomski pokazatelj koji se smatra kao najbolja pojedinačna mjera gospodarskog stanja društva. BDP je mjera ukupnog proizvoda u računima nacionalnog dohotka. To je ujedno tržišna vrijednost dobara i usluga stvorenih radom i imovinom.

Kod ocjenjivanja u kakvom je stanju nacionalna ekonomija, uglavnom se gleda ukupni dohodak svih subjekata ekonomije, pa u tu svrhu upravo služi bruto domaći proizvod (BDP) koji mjeri dvije stvari:

- ukupan dohodak svih subjekata ekonomije i
- ukupne izdatke za potrošnju roba i usluga.¹

Na osnovu kretanja određenih sastavnica BDP-a i povezanih pokazatelja, kao npr. pokazatelji gospodarskog proizvoda, uvoza i izvoza, domaće (privatne i javne) potrošnje ili ulaganja, te podaci o raspodjeli prihoda i štednje, mogu se dobiti korisne informacije o glavnim pokretačima gospodarske aktivnosti, koje se mogu upotrijebiti za izradu, praćenje i ocjenjivanje konkretnih politika.²

2.1. Pojmovno određenje BDP-a

Bruto domaći proizvod predstavlja ukupan zbroj cjelokupne gospodarske aktivnosti u jednoj zemlji, neovisno o tome tko posjeduje proizvodna sredstva.³ Također, BDP je i tržišna vrijednost svih finalnih roba i usluga proizvedenih u nekoj zemlji tijekom danog razdoblja. Dakle, bruto domaći proizvod, tj. agregatni output osnovna je makroekonomska varijabla.

BDP je tržišna vrijednost koja zbraja različite vrste proizvoda u jedinstvenu mjeru vrijednosti ukupne ekonomske aktivnosti po tržišnim cijenama. BDP uključuje i tržišne vrijednosti usluga stanovanja, a uzima u obzir i one koji posjeduju vlastiti stambeni prostor na način da se procjeni njegova najamna vrijednost. BDP uključuje sve opipljive robe i neopipljive usluge, te robe i usluge tekuće proizvodnje. BDP se mjeri tijekom danog razdoblja odnosno predstavlja vrijednost proizvodnje tijekom kvartala (tromjeseča) ili godine. Tu se mjeri tok dohodaka i izdataka. Država BDP nekog kvartala prikazuje kao BDP na godišnjoj razini tako da taj BDP odgovara iznosu dohotka i potrošnje u tom kvartalu pomnožen s četiri.⁴

BDP kao mjera agregatne proizvodnje može se promatrati na tri ekvivalentna načina

- BDP je vrijednost finalnih dobara i usluga proizvedenih u gospodarstvu tijekom danog razdoblja,
- BDP je zbroj dodane vrijednosti u gospodarstvu tijekom danog vremena,
- BDP je zbroj dohodaka u gospodarstvu tijekom danog razdoblja.⁵

¹ Mankiw G. N., *Osnove ekonomije*, MATE, Zagreb, 2006., str. 500.

² Nacionalni računi i BDP, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr (21.05.2019.)

³ Stutely, R., *Ekonomski pokazatelji: smisao ekonomije i ekonomskih indikatora*, Masmedia i Poslovni dnevnik, Zagreb, 2007., str. 42

⁴ Mankiw G. N., op. cit., str. 502.-503.

⁵ Blanchard, O., *Makroekonomija*, Mate, Zagreb, 2011., str. 36.

2.2. Nominalni i realni BDP

Iz povećanja potrošnje proizlaze dva učinka koja ekonomisti uglavnom nastoje razdijeliti, te se tako dolazi do :

- nominalnog i
- realnog bruto domaćeg proizvoda.

Nominalni BDP je BDP koji je iskazan u tekućim cijenama, a dobiva se kao zbroj proizvedenih količina finalnih dobara i usluga pomnoženih s njihovim tekućim cijenama. Tekuće cijene uključene u vrijednost nominalnog BDP-a nisu stalne, nego se radi različitih faktora mijenjaju. Nominalni BDP iskazuje kretanje realnog BDP-a i kretanje cijena.⁶

Realni BDP predstavlja vrijednost svih finalnih dobara i usluga pomnoženih sa njihovim stalnim cijenama. Ovaj BDP se dobiva inflacioniranjem ili deflacioniranjem nominalnog BDP-a, pa se BDP preračunava na stalne cijene. Dakle, ukoliko se cijene u promatranom razdoblju povećavaju njihov se utjecaj uklanja deflacioniranjem. Ukoliko se cijene smanjuju onda se provodi inflacioniranje. Deflacioniranje i inflacioniranje predstavlja postupak u kojemu se nominalni BDP dijeli s indeksom cijena da bi se dobio realni BDP.⁷

Nominalni BDP se iskazuje se u dolarima, a za područje eurozone u eurima. Što se tiče Hrvatske, iskazuje se u kunama. Kako cijene proizvoda i usluga rastu, tako je nominalni BDP sve veći neovisno o količini proizvedenoga. Pri mjerenju gospodarske aktivnosti neke zemlje glavni faktor je realni BDP koji se računa na sljedeći način:

$$\text{Realni BDP} = \frac{\text{nominalni BDP}}{\text{razina cijena}}$$

Kod BDP-a, stopa rasta može biti:

- pozitivna i
- negativna.

Ukoliko se radi o pozitivnoj stopi rasta BDP-a to je ekspanzija, a ukoliko se radi o negativnoj stopi rasta, to je recesija.

2.3. Deflator BDP-a

Deflator BDP-a je jedan od načina mjerenja inflacije, a to je prosječna cjenovna promjena svih dobara koja su uključena u BDP. BDP deflator predstavlja odnos nominalnog i realnog BDP-a u godini, odnosno BDP-a po tekućim cijenama i BDP-a u cijenama bazne godine. Definira se kao prosječna cjenovna promjena svih dobara koja su uključena u BDP.⁸ Stopa inflacije jednaka je stopi promjene BDP deflatora.

Nominalni i realni BDP jednaki su u baznoj godini, pa deflator BDP-a za baznu godinu uvijek iznosi 1, tj. 100 obzirom da se indeksni brojevi često postavljaju da budu jednaki 100. Dakle, deflator BDP pokazuje što se događa sa cijenama, a ne sa proizvedenim količinama.

⁶ Benić, Đ., *Makroekonomija*, Školska knjiga, Zagreb, 2016., str. 23.

⁷ Ibid., str. 24.

⁸ Ibid., str. 29.

3. KOMPONENTE BDP-a

U nekoj ekonomiji potrošnja može biti usmjerena na različite načine, pa tako BDP uključuje sve oblike potrošnje na domaće proizvedene usluge i robe. Svaka je novčana jedinica potrošena unutar jedne od komponenata potrošnje, te je BDP jednak njihovom zbroju.

Komponente BDP-a su:

- osobna potrošnja,
- ulaganje ili investicijska potrošnja,
- državna potrošnja,
- neto izvoz.

3.1. Osobna potrošnja

Osobna potrošnja je najveći makroekonomski agregat. U većini svjetskih gospodarstava u prosjeku čini oko 2/3 bruto domaćeg proizvoda, a njezine oscilacije značajno utječu na cjelokupno gospodarstvo.

Potrošnja predstavlja zbroj svih izdataka kućanstva na svu robu, npr. za:

- trajna potrošna dobra (automobile, namještaj i sl.),
- netrajna potrošna dobra (hrana, odjeća i sl.),
- usluge kojima se smatraju neopipljiva dobra (financijske usluge, obrazovanje i sl.).⁹

Kao iznimka se javljaju izdaci na nove kuće i stanove koji nisu uključene u potrošnju.

3.2. Ulaganje ili investicijska potrošnja

Svrha investicijske potrošnje je stvoriti pretpostavke za nesmetano odvijanje proizvodnog procesa na tehnološki suvremenim načelima ili osnovama radi maksimaliziranja dobiti investitora te zadovoljenja potreba korisnika i potrošača na još kvalitetnijoj razini, dakle, zadovoljenje potreba na dugi rok.

Usklađenost investicijske potrošnje sa stvarnim mogućnostima je pretpostavka za zdravu i održivu ekonomije, a pretjerana investicijska potrošnja zasnovana na primarnoj emisiji je generator inflacije. Potrošnja je investicijskih dobara specifična, jer su potrošači uglavnom razni pravni subjekti, a ponašanje im se razlikuje od ponašanja potrošača proizvoda osobne potrošnje.

Ulaganja ili investicijska potrošnja podrazumijeva kupovanje roba koje će se koristiti u budućnosti za proizvodnju drugih roba i usluga, a sastoji se od zbroja izdataka tvrtki na nove zgrade, opremu, strojeve i zalihe kojima se pribrajaju izdaci kućanstva na nove kuće i stanove. Pritom je važan pikaz kumuliranja zaliha.

Postoje tri kategorije izdataka:

- fiksne investicije u stambene objekte – nekretnine/novogradnje (izdaci kućanstva na kuće i stanove),
- ostale fiksne investicije (izdaci poduzeća na zgrade i opremu potrebnu za poslovanje) i
- investicije u zalihe (promjene zaliha poduzeća).¹⁰

⁹ Mankiw G. N., op. cit., str. 505.

¹⁰ Ibid.

3.3. Državna potrošnja

Državna potrošnja obuhvaća kupnju roba i usluga:

- mjesnih,
- državnih i
- federalnih vlasti te
- plaće državnih službenika i
- troškove javnih radova.¹¹

Dakle, državna potrošnja predstavlja kupnju dobara i usluga od strane državne i lokalne vlasti, a ne uključuje državne transfere niti kamatna plaćanja na državni dug.

U Republici Hrvatskoj to predstavlja potrošnja središnje države te županija, gradova i lokalne samouprave, fondova, mirovinskoga i zdravstvenog i raznih fondova za ceste koji se svi zajedno nazivaju opća država. Ukupni izdaci vlade nisu jednaki njezinim ukupnim plaćanjima, jer transferna plaćanja kućanstva ili kamata na javni dug su plaćanja države koja nisu uključena u državnu potrošnju.¹²

3.4. Neto izvoz

Neto izvoz predstavlja razliku potrošnje stranaca na domaće proizvedenu robu, odnosno izvoz i domaće potrošnje na stranu robu, odnosno uvoz. Tako primjerice, ako neka tvrtka proda više proizvoda izvan svojih granica, ona drugoj državi time povećava neto izvoz.

Pojam „neto“ ukazuje na to da se uvoz oduzima od izvoza jer je uvoz roba i usluga sastavni dio drugih komponenti BDP-a. Svaki puta kada netko kupi robu ili usluge iz inozemstva neto izvoz se smanjuje, no to ne utječe na BDP jer su osobna potrošnja, ulaganja ili državni izdaci istovremeno u porastu.¹³

¹¹ Krueger, D. (u) Bićanić, I., (ur.) *Makroekonomika (Intermediate Macroeconomic)*, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009., str. 30.

¹² Ibid.

¹³ Mankiw G. N., op. cit., str. 506.

4. METODE IZRAČUNAVANJA BDP-a

Postoje tri pristupa mjerenja, tj. metoda koje obračunavaju proizvod sa aspekta proizvodnje, raspodjele i potrošnje. Nominanalni BDP se može mjeriti na tri načina:

- zbroj vrijednosti proizvodnje svih industrijskih sektora gospodarstva (proizvodna metoda)
- zbroj svih izdataka na robu i usluge svih sektora potrošnje gospodarstva (rashodovna metoda),
- zbroj svih dohodaka u procesu proizvodnje (dohodovna metoda).¹⁴

Dakle, sva tri načina tj. sve tri metode moraju dovesti do jednakog rezultata, među ostalim, zbog načela vođenja knjigovodstva.

4.1. Proizvodna metoda

Proizvodna metoda mjeri BDP kao tržišnu vrijednost finalnih proizvoda koji su nastali u gospodarstvu u određenom razdoblju, uglavnom u godini dana. U obračun ulaze finalni proizvodi i usluge, a obračunava se prema konceptu dodane vrijednosti, te se time isključuju kupoprodaje u međufaznoj proizvodnji. Dakle, zbrajaju se samo dodane vrijednosti svih proizvođača, a to su vrijednosti umanjene za vrijednost inputa kupljenih od drugih proizvođača. U BDP ulaze i:

- kapitalna dobra, odnosno trajna dobra,
- investicije u zalihe, tj. neprodani gotovi proizvodi, poluproizvodi te sirovi materijali,
- usluge države (obrana, obrazovanje, zdravstvo) iako ne prolaze tržišno vrednovanje ali se vrednuju.¹⁵

U obračun ne ulaze tzv. aktivnosti uradi sam, a podzemno gospodarstvo ulazi na način da statistički zavodi rade procjene tih vrijednosti. U sljedećoj tablici je prikazan doprinos industrijskih sektora BDP-a u Hrvatskoj 2008. godine, putem proizvodne metode računanja BDP-a.

Tablica 3. Doprinos industrijskih sektora BDP-u Hrvatske 2008. godine

Sektor	Dodana vrijednost, u milijunima kuna	Udio u nominalnoj bruto dodanoj vrijednosti
Bruto domaći proizvod	342,159	-
Porezi minus subvencije na proizvode	46,729	-
Bruto dodana vrijednost	295,430	100.0%
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	19,011	6.4%
Prerađivačka industrija, rudarstvo i komunalne usluge	59,753	20.2%
Građevinarstvo	24,659	8.3%
Trgovina na veliko i malo	36,122	12.2%

¹⁴ Krueger, D., op. cit., str. 25.

¹⁵ Benić, Đ., op. cit., str. 17.

Hoteli i restorani	12,791	4.3%
Prijevoz, skladištenje i veze	25,480	8.6%
Finacijsko posredovanje i poslovanje nekretninama	67,743	22.9%
Javna uprava i obrana, obrazovanje, zdravstvo i socijala	49,870	16.9%

Izvor: Krueger, D. (u) Bićanić, I., (ur.) *Makroekonomika (Intermediate Macroecomic)*, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009., str.27.

4.2. Rashodovna metoda

Nominalni se BDP može izračunati i tako da se zbroje ukupni izdaci za robu i usluge svakog sektora potrošnje. Oznake u toj formuli su:

- C – osobna potrošnja (potrošnja kućanstva),
- I – (bruto) investicije,
- G – državna potrošnja (potrošnja države),
- X – izvoz,
- M – uvoz,
- Y – nominalni BDP, tada je

$$Y = C + I + G + (X - M).^{16}$$

Treba napomenuti da u sastav BDP-a ulaze bruto investicije, a ne neto investicije, ali vrijednost neto investicija određuje promjenu vrijednosti fiksnoga kapitala na početku i na kraju razdoblja. U sljedećoj tablici je prikazana rashodovna struktura BDP-a Hrvatske prema vrstama potrošnje 2008. godine, dakle, rashodovna metoda računanja.

Tablica 4. Rashodovna struktura BDP-a Hrvatske prema vrstama potrošnje 2008. godine,

	Vrijednost u milijunima kuna	Udio u nominalnom BDP-u
Ukupni nominalni BDP	342,159	100.0%
Potrošnja kućanstava	202,194	59.1%
Potrošnja države	63,519	18.6%
Bruto investicije	94,281	27.6%
Promjena zaliha	10,811	3.2%
Neto izvoz, od toga:	-28,645	-8.4%
Izvoz	143,396	41.9%
Uvoz	172,041	50.3%

Izvor: Krueger, D. (u) Bićanić, I., (ur.) *Makroekonomika (Intermediate Macroecomic)*, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009., str. 31.

¹⁶ Krueger, D., op. cit., str. 28.

4.3. Dohodovna metoda

Proizvodnja robe i usluga stvara dohotke. Oni mogu biti:

- naknade zaposlenicima (plaće i nadnice radnika) ili
- profiti za pojedince koji vode poslove.¹⁷

Upravo ta činjenica daje osnovu za dohodovnu metodu računanja nominalnog BDP-a. Ova metoda mjeri BDP zbrajanjem dohodaka primljenih od proizvođača, profita i poreza plaćenih državi i amortizacije. U sljedećoj tablici je prikazana struktura BDP-a Hrvatske prema dohodovnoj metodi 2005. godine.

Tablica 5. Struktura BDP-a Hrvatske prema dohodovnoj metodi 2005. godina

	Vrijednost u milijunima kuna	Udio u nominalnom BDP-u
Ukupni nominalni BDP	264,367	100.0%
Naknade zaposlenicima	128,258	48.5%
Bruto plaće	112,060	42.4%
Socijalni doprinosi	16,198	6.1%
Izravni porezi umanjeni za subvencije	39,575	15.0%
Porezi na proizvodnju i uvoz	44,183	16.7%
Ostali porezi na proizvodnju	1,392	0.5%
Subvencije	6,000	2.3%
Bruto poslovni višak	72,191	27.3%
Potrošnja fiksnog kapitala	36,795	13.9%
Neto poslovni višak	35,397	13.4%
Bruto dohodak samozaposlenih	24,343	9.2%
Potrošnja fiksnog kapitala	2,813	1.1%
Neto dohodak	21,530	8.1%

Izvor: Krueger, D. (u) Bićanić, I., (ur.) *Makroekonomika (Intermediate Macroeconomic)*, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009., str. 32.

Ovdje je potrebno obratiti pažnju na neto nacionalni dohodak (NND), neto domaći proizvod (NDP) i nacionalni dohodak (ND). Nacionalni dohodak je sličan BDP-u, no nije isto što i nominalni BDP.

¹⁷ Ibid.

Nacionalni dohodak čine

- kompenzacija zaposlenima (dohodak radnika - plaće nadnice, beneficije, doprinosi socijalnom osiguranju i mirovinskom fondu - bez dohotka samozaposlenih),
- vlasnički dohodci (dohodci od rada i kapitala samozaposlenih),
- profiti korporacija (razlika između prihoda i troškova korporacija iz koje se plaća porez na dohodak korporacije i dividende dioničarima),
- neto kamate (razlika između zarađenih kamata od poslovanja i inozemnih izvora i isplaćenih kamata koje pojedinci ostvaruju).¹⁸

Za razliku od BDP-a, koji iskazuje vrijednost svega proizvedenog u Hrvatskoj, bruto nacionalni dohodak (BND) iskazuje ukupnu vrijednost roba i usluga koje stanovništvo može potrošiti tokom određenog razdoblja. Dakle, on obuhvaća BDP i saldo primarnih dohodaka, tj. razliku priljeva i odljeva rada i kapitala s inozemstvom.¹⁹

Ima i drugih dijelova BND-a koji nisu dio nacionalnog dohotka. Prvo se mora oduzeti amortizacija. Amortizacija kapitala predstavlja trošak proizvodnje u nacionalnom gospodarstvu pa njegovo oduzimanje daje neto vrijednost ekonomskih aktivnosti. BND umanjen za amortizaciju jednak je neto nacionalnom dohotku (NND). Nadalje, kada se od NND-a oduzmu poreze na dodanu vrijednost i prireze, dobije se nacionalni dohodak.

¹⁸ BeniĆ, Đ., op. cit., str. 20.

¹⁹ Ibid., str. 34.

5. BDP PO STANOVNIKU

BDP po stanovniku globalna je mjera za procjenu prosperiteta nacija, a ekonomisti ga, zajedno s BDP-om, koriste za analizu prosperiteta zemlje na temelju njezinog gospodarskog rasta.

Obzirom da je BDP per capita najznačajniji pokazatelj ekonomskog rasta, ekonomski rast se mjeri stopom rasta na način da se bruto domaći proizvod stavi u odnos prema broju stanovnika određene države, a izražava se kao BDP per capita, odnosno BDP po stanovniku.

Rast nas najviše zanima kako bi promatrali životni standard stanovnika određene države. S obzirom da je dinamičan proces rast promatramo kroz vrijeme te želimo znati koliko se životni standard povećao. Uspoređujući zemlje, želimo znati koliko je životni standard veći u jednoj zemlji nego u drugoj, te upravo zbog toga, varijabla na koju se želimo usredotočiti i koju želimo uspoređivati kroz vrijeme i među zemljama jest proizvodnja po stanovniku, a ne sama proizvodnja, time se dolazi do zaključka da je BDP per capita vjerodostojnij pokazatelj rasta nego sami BDP.²⁰

U svojoj najosnovnijoj interpretaciji, BDP po stanovniku pokazuje kolika se vrijednost ekonomske proizvodnje može pripisati svakom građaninu. Alternativno, ovo znači mjeru nacionalnog bogatstva, jer tržišna vrijednost BDP-a po osobi također služi kao mjera blagostanja.

5.1. Čimbenici BDP-a po stanovniku

Vlade mogu koristiti BDP po stanovniku kako bi shvatile kako gospodarstvo raste sa svojim stanovništvom. Analiza BDP-a po stanovniku na nacionalnoj razini može pružiti uvid u utjecaj domaćeg stanovništva u zemlji. Sve u svemu, važno je sagledati doprinos svake varijable kako bismo razumjeli kako gospodarstvo raste ili se smanjuje u smislu broja svojih ljudi. Može postojati nekoliko numeričkih odnosa koji utječu na BDP po stanovniku.

Ako BDP po glavi stanovnika u zemlji raste sa stabilnom razinom stanovništva, to potencijalno može biti rezultat tehnološkog napretka koji proizvodi više s istom razinom stanovništva. Neke zemlje mogu imati visok BDP po stanovniku, ali malo stanovništva, što obično znači da su izgradile samodostatno gospodarstvo temeljeno na obilju posebnih resursa.

Nacija može imati dosljedan ekonomski rast, ali ako joj stanovništvo raste brže od BDP-a, rast BDP-a po stanovniku bit će negativan. To nije problem za većinu etabliranih ekonomija, jer čak i lagani tempo gospodarskog rasta i dalje može nadmašiti njihove stope rasta stanovništva. Međutim, zemlje s niskim razinama BDP-a po glavi stanovnika, uključujući mnoge afričke nacije, mogu imati brzorastuće stanovništvo s malim rastom BDP-a što rezultira stalnom erozijom životnog standarda.

Globalna analiza BDP-a po stanovniku pomaže pružiti usporediv uvid u ekonomski prosperitet i ekonomska kretanja širom svijeta. I BDP i stanovništvo faktori su jednadžbe po stanovniku. To znači da zemlje s najvećim BDP-om mogu ili ne moraju imati najveći BDP po stanovniku. Zemlje bi također mogle zabilježiti značajan porast BDP-a po stanovniku kako su napredovale tehnološkim napretkom. Tehnologija može biti revolucionarni faktor koji pomaže zemljama da povećaju rang po stanovniku sa stabilnom razinom stanovništva.

²⁰ Blanchard, 2011:206

6. DA LI JE BDP DOBRA MJERA ZA MJERITI EKONOMSKI RAST ?

Glavna kritika s kojom se ekonomisti susreću je da se previše fokusiraju na BDP i da ga koriste kao utimativni pokazatelj snage nekog gospodarstva i kvalitete života. Premda niti jedan ekonomist ne tvrdi da je BDP jedini, ultimativni pokazatelj koji govori sve o procesima u nekom gospodarstvu te njegovoj snazi, da se može koristiti bez odnosa s pokazateljima kao stope zaposlenosti i nezaposlenosti, visine realne plaće, inflacije, produktivnosti, životnih uvjeta, obrazovanja, itd. Stoga dovodi BDP u pitanje pod izlikom da ne prikazuje cijelu stvarnost te nema pretjeranog smisla jer on nije ni zamišljen za tu svrhu (niti takav pokazatelj može postojati), ali je kao opći pokazatelj vrlo efikasan. BDP se koristi kao jako dobar pokazatelj opće slike neke ekonomije, jer dosta dobro korelira s drugim pokazateljima kao što je Indeks ljudskog razvoja (HDI) i ostalim pokazateljima snage gospodarstva, kvalitete života pa i sreće. Jedna od argumentara protiv BDP-a je i da ne mjeri akumulaciju bogatstva, nego samo tijekom proizvodnje dobara i usluga kroz jednu godinu. Premda nije jasna ni kakva koristi od akumulacije bogatstva u prošlosti ako u sadašnjosti neće dovesti do veće produktivnosti i snage gospodarstva, a time veće kvalitete života.

Stavke koje nisu obuhvaćene BDP-om:

1) netržišna dobra i usluge-> domaćinstva proizvode mnoge korisne usluge i proizvode koje ne prodaju na tržištu, a koje pak zadovoljavaju mnoštvo njihovih potreba (pripremanje hrane, čišćenje domaćinstva i sl.). U Americi se procjenjuje da ta vrijednost iznosi oko jedne trećine BDP-a (prema istraživanju iz 1976.). Ako je taj podatak točan, tada u vrijednost BDP-a u znatnoj mjeri podcjenjuje ukupni output nacije.

2) Troškovi onečišćenja prirodnog okoliša-> troškovi onečišćenja proizlaze iz obavljanje djelatnosti privrednih subjekata, kojima se narušava kvaliteta života. Troškovi okoliša se ne oduzimaju od tržišne vrijednosti finalnih proizvoda. U stvari, troškovi čišćenja okoliša se pojavljuju kao finalna usluga u računovodstvu, te stoga povećavaju vrijednost BDP-a.

3) Siva ekonomija-> riječ je o neprijavljenim transakcijama koje se odnose na legalne transakcije (koje ne "idu" preko tržišta), ali i ilegalne, zabranjene transakcije (prodaja narkotika ili oružja, prostitucija i sl.). Te transakcije nisu uključene u obračun BDP-a.²¹

Činjenica je i da ne postoji dobra alternativa BDP-u, u smislu pokazatelja koji bi toliko dobro prikazivao opće stanje nekog gospodarstva. Tijekom vremena su se pokušale razviti mnoge alternative koje bi zamijenile BDP ili na njega nadogradile, a bez da izgube kombinaciju jednostavnosti i dobre prediktivnosti BDP-a.

Jedna od alternativa BDP-u je „bruto nacionalna sreća“, koncept koji je 1979. god. osmislio kralj zemlje Butan s izjavom da ne vjeruje u BDP te kao službenu mjeru umjesto BDP-a uveo indikator koji se zove „bruto nacionalno zadovoljstvo!“

Središnji nauk BNS-a je „održiv i ujednačen socio-ekonomski razvoj, očuvanje okoliša, očuvanje i promoviranje kulture, dobro upravljanje!“

Uz taj, danas postoji i niz drugih indikatora kojima se pokušava zamijeniti BDP kao jedinstveno mjerilo napretka.

Najviše se koristi indeks ljudskog razvoja (HDI) koji kombinira prosječan dohodak po stanovniku, očekivano trajanje života pri rođenju i godine trajanja školovanja, a sve da bi se mjerenje uspješnosti nekog gospodarstva personaliziralo prema objektivnim kriterijima povezanim s individualnim pokazateljima od općih mjerila proizvodnje, potrošnje i investicija.

²¹ Bakija T.: Siva ekonomija, Ekonomist,2,2001.

Drugi je Indikator stvarnog napretka (GPI) koji računaju neke američke savezne države. Organizacija za ekonomski razvoj i suradnju 2011.god. predstavila je Indeks boljeg života , a uz njega postoji i recimo Planetarni indeks zadovoljstva (HPI) i mnogi drugi.

Svi oni razvijeni su s namjerom da se eliminiraju manjkavosti BDP-a kao mjere kvalitete života. Izračun BDP-a vrlo je pojednostavljena operacija koja ne uzima mnogo toga u obzir. Primjerice, automobil koji se prije trideset godina prodavao za 100.000 kn i automobil koji se danas prodaje za 100.000 kn u izračun BDP-a ulaze s jednakim vrijednostima iako su automobili danas puno udobniji i napredniji nego što su to bili oni prije tri desetljeća.

BDP, također, ne uzima u obzir takozvane eksternalije, nusprodukte proizvodnje. Impresivan kineski ekonomski rast u posljednjih četvrt stoljeća došao je s visokom cijenom zagađenja zbog koje se u nizu tamošnjih velikih gradova ponekad jedva može disati. BDP bi sugerirao da je život kineza danas enormno bolji nego što je bio prije 25 godina, no stvarnost ukazuje na suprotno.

U hrvatskom BDP-u jednak značaj imaju 15 000 kn koje svojim radom zaradi predsjednik u parlamentu i koje mjesec dana radom može zaraditi neki građevinski radnik ili radnik na brodogradilištu. Njihova kvaliteta života uvelike se razlikuje, no BDP to nebi prepoznao.

Kao što smo rekli, BDP jako dobro pozitivno korelira i tim „alternativnim“ pokazateljima, pa se traži nešto što će diskreditirati BDP kao mjeru.

Kao pokazatelje razvoja danas najčešće uzimamo u obzir:

- Tehnologija
- BDP per capita
- Indeks ljudskog razvoja HDI
- Ljudski kapital
- prirodni resursi

7. INDEKSI EKONOMSKOG RASTA

➤ Indeks ljudskog razvoja:

HDI odnosno Human Development Indeks, indeks ljudskog razvoja se u posljednjih nekoliko godina izrazito pogoršao, odnosno u padu je u čak 21 državi. Uveden je od strane UN-a početkom dvadesetih godina 20.stoljeća.

Indeks ljudskog razvoja smatra se najrelevantnijim indeksom koji mjeri društveno blagostanje. Blagostanje građana je teško mjeriti. Ekonomisti svoje prosudbe o blagostanju najčešće temelje na mjerenju bruto domaćeg proizvoda. Svakako postoji jasna veza između kvalitete života i visine BDP-a. Stanovnici bogatijih zemalja žive duže, zdraviji su, imaju bolji pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovaniji su i slično.

HDI prikazuje odnos dohotka i blagostanja, te on nije običan indeks. HDI pruža bolji uvid u osnovni aspekt ljudskih života, te pruža sliku razvoja pojedine države u odnosu na druge. Uzima u obzir nacionalni dohodak, ali i stope pismenosti te očekivano trajanje života koji utječu na produktivnost i mogu dovesti do povećanja dohotka po glavi stanovnika. Države su prema indeksu podijeljene u četiri skupine, a to su: vrlo visoki, visoki, srednji i niski stupanj razvijenosti. Prema tom indeksu svakoj državi se daju bodovi od 0.001 pa do 1.0, a bodovi se daju na temelju očekivane životne dobi, dohotka i obrazovanja. Države koje imaju HDI veći od 0.8 smatraju se razvijenima.

HDI ima 3 dimenzije: dug i zdrav 379 život, znanje i standard života, a sastoji se od 4 indikatora: očekivanog trajanja života pri rođenju, prosječnog trajanja obrazovanja i očekivanog trajanja obrazovanja te bruto nacionalnog dohotka (GNI) po stanovniku.

Glavna ideja iza nastanak ovog indikatora jest činjenica da rast BDP-a ne odražava uvijek porast ljudskog blagostanja.²²

➤ Indeks sreće planeta (HPI – Happy Planet Index)

Indeks sreće planeta mjeri održivo blagostanje te nam govori koliko učinkovito stanovnici različitih zemalja koriste ekološke resurse kako bi vodili duge i sretno živote. HPI kombinira zadovoljstvo životom (mjereno sretnim godinama života, što je rezultat umnoška očekivanog trajanja života i iskustvene dobrobiti) i potrošnju resursa (mjerenu ekološkim otiskom). Cilj je biti što sretniji uz što manji utjecaj na okoliš, a indeks se ponderira kako bi progresivno veće rezultate postigle zemlje s nižim ekološkim otiskom.

Bogate zapadne zemlje koje obično predstavljaju uspješne zemlje, nisu visoko rangirane na indeksu sreće planeta. Tako nam HPI zapravo 381 pokazuje da je moguće živjeti sretno živote bez prekomjernog iskorištavanja zemljinih resursa. Ipak, treba imati na umu nedostatke HPI-ja, od kojih su najvažniji manjak/loša kvaliteta podataka te uključivanje subjektivnih mjera dobrobiti.

➤ Zeleni bruto domaći proizvod (zelena BDP ili GGDP)

Zelena bruto domaći proizvod je indeks ekonomskog rasta s posljedicama na okoliš tog rasta uzete u obzir u konvencionalnoj neke zemlje BDP-a . Zelena BDP unovčava gubitak biološke raznolikosti i objašnjava troškove uzrokovane klimatskim promjenama . Neki stručnjaci za zaštitu okoliša preferiraju fizičke pokazatelje (poput " otpada po stanovniku " ili " emisije

²² Na primjer, Malezija ima BND po glavi stanovnika veći od Čilea, ali je u Maleziji očekivano trajanje života pri rođenju oko 7 godina kraće, a očekivane godine školovanja su 3 godine kraće nego u Čileu, što rezultiralo time da Čile ima znatno veći HDI od Malezije.

ugljičnog dioksida godišnje"), koji se mogu agregirati s indeksima poput " Indeksa održivog razvoja ".

Izračun zelenog BDP-a zahtijeva da se neto prirodna potrošnja kapitala , uključujući iscrpljivanje resursa , degradaciju okoliša i zaštitne i obnavljajuće ekološke inicijative, oduzme od tradicionalnog BDP-a. Neki rani izračuni zelenog BDP-a uzimaju u obzir jednu ili dvije, ali ne sve prilagodbe okoliša. Ti se izračuni mogu primijeniti i na neto domaći proizvod (NDP) koji odbija amortizaciju proizvedenog kapitala od BDP-a. U svakom je slučaju potrebno pretvoriti resursnu aktivnost u novčanu vrijednost, jer se na taj način pokazatelji općenito izražavaju u nacionalnim računima.

Motivacija za stvaranje zelenog BDP-a potječe iz inherentnih ograničenja BDP-a kao pokazatelja ekonomske uspješnosti i društvenog napretka . Procjenjuje se samo bruto proizvodnja, a nema mehanizam za prepoznavanje bogatstva i imovine koji su u osnovi proizvodnje.

Osobito je prirodni kapital slabo zastupljen u BDP-u; resursi se ne smatraju na odgovarajući način ekonomskom imovinom. U odnosu na svoje troškove, tvrtke i kreatori politike također ne pridaju dovoljnu težinu budućim koristima koje generiraju restaurativni ili zaštitni projekti zaštite okoliša. Također, važni pozitivni vanjski efekti koji proizlaze iz šuma, močvara i poljoprivrede nisu evidentirani ili skriveni na bilo koji drugi način zbog praktičnih poteškoća oko mjerenja i određivanja cijena ove imovine. Slično tome, utjecaj koji iscrpljivanje prirodnih resursa ili povećanje onečišćenja može imati, ali i ima na buduće proizvodne kapacitete nacije, nije zabilježen u tradicionalnim procjenama BDP-a.

„Ovaj pokazatelj suočava se s očekivanim problemima prilikom izračunavanja ekološke štete u novčanim iznosima; zbog dospijeca za procjenu problema i dostupnosti podataka. Ovaj pokazatelj ne može uzeti u obzir svu štetu (troškovi za iscrpljivanje vode, zraka, šume, divlje životinje itd.)“ (Stjepanović, Tomić & Škare, 2019.)

„Koncept zelenog BDP-a je otvoren za ozbiljnu kritiku još više u rješavanju pragmatična pitanja. Kako netko može usporediti neke socijalne pokazatelje kao što su obrazovanje i zdravlje s hektarom zaštićene šume, tonom CO2 emitirane ili prilagođene uštede prirodnih resursa. Ovisno o tome kako pripisujete vrijednost i pondere za ove različite čimbenike, zapravo možete dobiti bilo koji rang koji želite, čak stavljanjem Kine na prvo mjesto, ili Indije, ili Francuske, ili Brazila. Nema konsenzusa o tome kako izračunati zeleni BDP.“ (Stjepanović, Tomić & Škare, 2019.)

8. ZAKLJUČAK

Bruto domaći proizvod (BDP) je ekonomski pokazatelj koji je najbolja pojedinačna mjera gospodarskog stanja društva. Dakle, to je omjer ukupnog proizvoda u računima nacionalnog dohotka i tržišna vrijednost dobara i usluga stvorenih radom i imovinom.

Kada se želi ocjeniti stanje neke nacionalne ekonomije, uglavnom se gleda ukupni dohodak svih subjekata ekonomije. Upravo za to služi bruto domaći proizvod koji mjeri ukupan dohodak svih subjekata ekonomije i ukupne izdatke za potrošnju roba i usluga

Postoje dva osnovna načina iskazivanja bruto domaćeg proizvoda, odnosno realni i nominalni BDP. Realni BDP iskazuje vrijednost u stalnim cijenama, dok nominalni BDP iskazuje vrijednost u tekućim cijenama.

Tu je važan deflator BDP-a kao jedan od načina mjerenja inflacije. Deflator BDP-a predstavlja prosječnu cjenovna promjenu svih dobara koja su uključena u BDP-a, odnosno odnos nominalnog i realnog BDP-a u godini.

Kretanja realnog BDP-a predstavljaju najrašireniju raspoloživa mjera razine i rasta proizvodnje. Kretanja služe za promatranje pulsa ekonomije jedne države. Na BDP neke države, a samim time i na njegova kretanja utječu osobna potrošnja, ulaganje ili investicijska potrošnja, državna potrošnja, neto izvoz i dr.

Nominalni i realni BDP se mogu izračunavati uz pomoć proizvodne, rashodovne i dohodovne metode. Proizvodna metoda mjeri BDP kao tržišnu vrijednost finalnih proizvoda koji su nastali u gospodarstvu u određenom razdoblju, uglavnom u godini dana. Prema rashodovnoj metodi nominalni se BDP može izračunati tako da se zbroje ukupni izdaci za robu i usluge svakog sektora potrošnje. Dohodovna metoda mjeri BDP zbrajanjem dohodaka primljenih od proizvođača, profita i poreza plaćenih državi i amortizacije. Sve ove tri metode moraju dovesti do jednakog rezultata zbog načela vođenja knjigovodstva.

Na temelju dobivenih informacija isto tako možemo zaključiti da BDP nije najpouzdaniji i najmjerodavniji pokazatelj s obzirom da postoji dosta stvari koje BDP ne uzima u obzir.

Važan zaključak rada jest da je održivi razvoj teško mjeriti složenim indikatorima. Naime, broj pojedinačnih indikatora iznimno je visok te se pribjegava izradi složenih indikatora. No, kako održivi razvoj podrazumijeva tri aspekta, ekonomski, ekološki ili okolišni i društveni, tako se, ovisno o tome kojem je aspektu pridan najvažniji značaj, razlikuje vrijednost/rang koji dobije pojedina zemlja za pojedini indikator. Tako niti jedna zemlja ne prednjači kada se gledaju svi pokazatelji – ako je neka zemlja u prvom planu prema jednom skupu pokazatelja, obično zaostaje prema drugim pokazateljima.

Iz složenih indikatora održivog razvoja također se može iščitati kako razvijene zemlje koriste neproporcionalno više prirodnih resursa od zemalja u razvoju, što ne samo da je neodrživo nego je i nepravedno, najprije prema zemljama koje koriste manje resursa od svog udjela u zemljinom ekosustavu, a zatim prema budućim generacijama koje će dočekati mogući manjak resursa. S druge pak strane, zemlje u razvoju imaju problem postizanja ekonomskog rasta, a neke imaju i društvenih (ili političkih) problema pa su složeni indikatori od iznimnog značaja kako bi se obuhvatila sva tri aspekta (održivog) razvoja.

LITERATURA

Knjige:

1. Benić, Đ., *Makroekonomija*, Školska knjiga, Zagreb, 2016.
2. Blanchard, O., *Makroekonomija*, Mate, Zagreb, 2011.
3. Krueger, D. (u) Bićanić, I., (ur.) *Makroekonomika (Intermediate Macroeconomic)*, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009.
4. Mankiw G. N., *Osnove ekonomije*, MATE, Zagreb, 2006.
5. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D., *Ekonomija*, Mate, Zagreb, 2000.
6. Stutely, R., *Ekonomski pokazatelji: smisao ekonomije i ekonomskih indikatora*, Masmedia i Poslovni dnevnik, Zagreb, 2007.
7. Đula Borozan, *makroekonomija*

Stručni časopisi:

8. Škrinjarić, T., Orlović, Z., „Nelinearan učinak javnog duga na rast BDP-a: slučaj Hrvatske“, *Ekonomska misao i praksa*, No. 2, 2017.
9. Stjepanović, Tomić & Škare, *Green GDP, an analyses for developing and developed countries, 2019.*

Publikacije:

10. Kretanje BDP-a u Hrvatskoj, Hrvatska gospodarska komora, 2017.

Internet izvori:

11. Glavni makroekonomski indikatori, <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (22.05.2019.)
12. Nacionalni računi i BDP, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP/hr (21.05.2019.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Deskriptivna statistika varijabli u modelu.....	10
Tablica 2. Pregled BDP-a od 2014.-2018. g.	11
Tablica 3. Doprinos industrijskih sektora BDP-u Hrvatske 2008. godine.....	13
Tablica 4. Rashodovna struktura BDP-a Hrvatske prema vrstama potrošnje 2008. godine.....	14
Tablica 5. Struktura BDP-a Hrvatske prema dohodovnoj metodi 2005. godine.....	15